

Veselin Vukotić

Brucoši, da li ste razmišljali kada odlazite u penziju?

»Vrijeme je prostor u kome čovjek živi« je misao fizičara Steva Hokinga. Zaista, u toj vremenskoj beskonačnosti naš život je »konačna beskonačnost«. Ljudski vijek se stalno produžava, ali je to tren u vječnom prolazu vremena. Uz to, kako mi ekonomisti kažemo, vrijeme je resurs koji se ne obnavlja – kada prođe, zauvijek prođe. Otuda i ona narodna: »Sve u svoje vrijeme«.

Pitanje koje postavljam mladom studentu koji ovih dana stupa na naš Univerzitet jeste: »Da li ste razmišljali kada idete u penziju?«. Ako bi se zadržali sadašnji uslovi penzionisanja, to bi formalno bilo oko 2050 godine. Faktički – zavisi od svakog pojedinačno; neko je već to u mladosti a neki nijesu ni u dubokoj starosti.

Zar nije šokantno da ljude koji misle da su na startu života pitate kada idu u penziju? Kako će me tek kritikovati klasični profesori? Ni roditelji studenata neće biti oduševljeni! Zar ovo nije trenutak da se mladim ljudima ukaže na proces studiranja; kako da studiraju, što da čitaju; gdje i kako kupiti knjige i sl. Kao i uvijek, ja želim da studentima ukažem na nešto što nije uobičajeno i nije kolokvijalno. Nešto što ih podstiče da misle, a ne da usvajaju obrasce od svojih roditelja, profesora, nove elite.... Da pokušam da Vas, makar uz Vašu ljutnju prema ovakvom pitanju, motivišem da razmišljate o tome što je univerzitet, da pokušate da razumijete svijet u kojem živite i u kom ćete živjeti. Želja mi je da pokrenem Vaš način razmišljanja i shvatanja života, da Vas trgnem i probudim. Da postajete svjesni da živite u jednom svijetu koji je veoma različit od svijeta u kojem su živjeli Vaši preci a u kojem još žive Vaši roditelji.

Čovjek živi u svijetu koji je u njegovoj glavi – u našim pretpostavkama o svijetu koji je oko nas. Kakve su naše predstave o tom svijetu i zašto su one važne? Možda će za razumijevanje ovog pitanja pomoći priča o **japanskom vojniku**. Japanske vlasti su desetak godina nakon kraja Drugog svjetskog rata pronašle japanskog vojnika koji je u nepristupačnom dijelu Azijske džungle i dalje samostalno vodio rat. Spletom okolnosti ostavili su ga tamo samog. Možda su mu pretpostavljeni svojedobno naredili da čuva navedeni položaj, a on je svoju dužnost prema domovini pohvalno izvršavao tokom svih tih godina. Ili se možda previše plašio da pođe u naseljena područja. No, vrijeme je prolazilo, a njemu niko nije rekao kako je nastupio mir. Samim tim, Drugi svjetski rat je i dalje bijesnio u njegovoj glavi, u njegovom načinu razmišljanja. Rat je bio predstava spoljašnjeg svijeta u njegovoj glavi!

Smiješno, zar ne?

Za mnoge jeste! Zapitajmo se koliko je na Univerzitetu japanskih vojnika? Mnogo više nego što mislite! Nažalost! Zato (evo i ja da savjetujem) pokušajte tokom studija da: a) što prije otkrivajte japanske vojnike oko vas, posebno među profesorima, i b) da studirate tako da ne postanete japanski vojnik.

Ne postoje nikakva pravila koja vam neko može dati i da na bazi toga izbjegnute da postanete japanski vojnik. Možda je ključna poruka da ne čekate da vas neko obavijesti ili obavještava! Da ne prihvatate često opravdanje neuspjeha: **mene niko nije obavijestio!** Postoji samo jedan način kako se obavještavate o spoljnom svijetu: život; intenzitet života; rad; porazi i pobjede; pokušaji i greške! Kada bi znanje bilo u piluli i kada bi bilo dovoljno da se ta pilula popije – a mi postanemo sveznajući, ova civilizacija bi davno propala! Znanje nije u piluli – ono je u stilu i načinu i intenzitetu života koji vodimo!

Ja Vas samo upozoravam da ne dozvolite sebi da pođete sa Univerziteta sa sudbinom japanskog vojnika: da ne znate gdje ste bili, što ste radili i postigli na Univerzitetu! Ako još na studijama postanete japanski vojnik – tada ste već u penziji! Na žalost, mnogo je sposobnih, mladih ljudi u penziju prošlo mnogo prije nego što su završili fakultet. A misle da žive buran i kreativan život – kao što je mislio i japanski vojnik!

Mnogi eksperti nas upozoravaju da živimo u vremenu **digitalne** budućnosti! Vremenu novih tehnologija i interneta! Da li smo svjesni koje promjene ova tehnologija nosi za naše živote? U svim oblastima! Npr. što će se dogoditi u bliskoj budućnosti sa državom, sa njenim šalterom? Zar ne mogu dobiti bilo koje uvjerenje putem interneta? Što će se dogoditi u politici i demokratiji? Što će se desiti sa obrazovanjem i tržištem rada? Zar Vaše tržište i tržište za Vašu generaciju nije čitav svijet? Zar i sada već ne polažete ispite e-mailom? Kada su me studenti pitali da odložim ispit jer idu na Ekonomijadu na Jahorinu, rekao sam: »Nema potrebe da odlažem. Polažite e-mailom sa Jahorine ili bilo otkida. Pitanja ću Vam poslati u 8:55 a da mi ih vratite do 11:15«. I tako se desilo! Neozbiljne studije, zar ne? Vjerujte mi na riječ da su mnogo ozbiljnije nego što mislite! Pokušajte i uvjerićete se!

Kvantnim skokovima ulazimo u mrežu informatičkog društva. Ulazi se u novu **paradigmu mišljenja i života**. Informacija postaje ključni resurs. Informisanost nije ništa drugo do usklađivanje sopstvene glave sa spoljnim svijetom. Kao što ističu mnogi psiholozi, našim mislima upravlja pristup informacijama. Priča o japanskom vojniku to i pokazuje: zbog nemogućnosti pristupa vijestima iz spoljnog svijeta vojnik je deceniju proveo u imaginarnom ratu. Isto važi i za cijelo društvo i civilizaciju. Dostupne informacije određuju koje su misli i djelovanja moguća. Dostupne informacije i sposobnost njihovog tumačenja određuju naš način razmišljanja i shvatanja svakodnevnih problema, događaja u svijetu oko nas. Određuju naše djelovanje i naš život!

Zato su ove tehnološke promjene, koje su uticale na brzinu i tok prenosa informacija uticale i na napuštanje starih i nastajanje novih obrazaca ponašanja i razmišljanja. Posljedice takve tehnološke revolucije ispoljavaju se kao nova istorijska paradigma. Tri su po način razmišljanja važne tehnološke revolucije u ljudskoj istoriji: jezik, pismo i internet! Jezik je donosio mogućnost inovativnog i apstraktnog mišljenja. Sa izumom pisma postaje jasno da je znanje moć – oni pojedinci koji su bili pismeni bili su u vrhu društvene kraljevske hijerarhije. U ravni sa izumom jezika i pisma, danas se govori o novoj tehnologiji, odnosno internetu. Kraljevstva su se mogla uspostaviti samo kada se razvila pisana komunikacija. Tek tada su se mogle prenositi zapovijesti i naredbe u sve

djelove kraljevstva. Tako je Gutenberg i njegov tehnološki izum uništio gradove – države! Što je učinio Bil Gejts? Da li današnje informacione tehnologije vode nestanku nacionalnih država, kao što je štamparska tehnika dovela do nestanka gradova-država? Zaista, što se dešava sa ulogom nacionalne države u eri globalizacije?

Nove i revolucionarne tehnologije za komunikaciju i prenos informacija neumitno će promijeniti preduslove svega postojećeg: društva, privrede, kulture. Istina, neki smatraju da je to samo trenutna moda koja će brzo proći (skeptici), dok drugi smatraju da informaciona tehnologija sama po sebi sve rešava (entuzijasti). Vjerovatno da ni skeptici ni entuzijasti nisu u pravu. Internet je već promijenio svijet i teško da neko od vas može zamisliti da će zbog prolaska mode interneta prestati da e-mailom komunicira sa svojim prijateljima, bratom, sestrom koji su trenutno u Americi. Isto tako, informaciona tehnologija sama po sebi ne rešava naše probleme. **Ona traži još više znanja!** Znanje nam je sve više potrebno da bi razumjeli informacije koje imamo. Danas smo zapljusnuti informacijama koje veoma malo razumijemo! Nije dovoljno samo imati informacije i pričati o njima! Potrebno ih je razumjeti i na bazi njih djelovati!

Znači, za vas kao studente važno je shvatiti da je nova informaciona tehnologija digla na novi pijadestal: znanje! **Škola** (naše tradicionalno shvatanje sticanja znanja) je **danas, sjutra pogotovu, važnija nego što je ikad bila u prošlosti.** Važnija je za generaciju moje djece nego što je bila za moju generaciju! Socijalne razlike sve više nastaju upravo na kvalitetu obrazovanja koje dajemo svojoj djeci, a ne na tome da li im ostavljamo u nasljedstvo kuću i nekretnine, novac. Sve to se može lako izgubiti: par sati u kazinu u Maestralu ili Las Vegasu, svejedno! Istinski kapital je ono što je u glavi! Ko danas zaostane u znanju u svojoj oblasti, mrtav je!

Međutim, ni znanje nije dovoljno! Ni samo znanje ne obezbjeđuje konkurentnost. Potrebno je da imate **mašte i novih ideja.** Mašta je svojevrsno mentalno gorivo. Svaki uspjeh se prvo odsanja. I biznis je prvo san, pa tek onda realnost. Inovativnost svakog od nas zavisi od naših novih ideja! Naše sposobnosti da unapređujemo posao kojim se bavimo ili da otvaramo nove vrste poslova. Čini mi se da je ovo ključna poruka koja tiho izranja na površinu informacione stvarnosti! **Možete sve znati – to nije dovoljno da budete na vrhu!** Morate imati **maštu, nove ideje i petlju** da ih sprovedete. Postoji jedna narodna: »Školovanih puno-mudrih malo«, koja svojevrsno govori o odnosu znanja i ideja! Svakako, idejama prethodi znanje i još više iskustvo! Odnosno, ideje su više rezultat intenziteta našeg života; intenziteta stvaranja novih situacija: prijatnih i neprijatnih; naših poraza i uspjeha; naše komunikacije sa različitim ljudima. Riječju, naše otvorenosti prema životu! Trgovanje, pustolovine, eksperimenti, ljubav, strast, hobiji, .. sve je to izvor novih ideja! Statičnost, zatvorenost i determinizam u ponašanju vode brže ka japanskom vojniku nego što možete pretpostaviti.

Naglasak na novom znanju i idejama vodi ka sve većoj **individualizaciji društva.** To ima ključne posljedice na **vaš** život. Individue, pojedinci postaju sve važniji i **moćniji** ali i ranjiviji. Kolektiv ustupa mjesto mreži interesno povezanih individua! Te mreže danas postaju jače i od nacionalnih država. Zar teroristički napad mreže Alkaida to ne pokazuje? Mreže su sve manje zasnovane na pripadnosti nekoj generaciji, nekom bratstvu

i sl. To su profesionalno i interesno povezani pojedinci, kojima internet omogućava da žive bilo gdje u svijetu, da međusobno komuniciraju a da se nikada nisu ni vidjeli! Mrežu treba shvatiti kao mjeru otvorenosti! A da bi bili dio neke profesionalne mreže, morate biti **individua sa svojom glavom**. Nepripadnost profesionalnim mrežama dalje ubrzava penzionisanje!

Nova komunikaciona tehnologija **ruši sve granice**. Dolazi do procesa denacionalizacije (globalizacije)! Zar to npr. ne potvrđuje francuska fudbalska reprezentacija u kojoj je manje bijelaca nego crnaca? O denacionalizaciji (globalizaciji) se mnogo piše za i protiv! Možemo je voljeti ili ne, ali ona se dešava! Zar mobilni telefon nije potvrda tome na praktičnom nivou? Zar slabljenje nacionalne države to ne pokazuje? Zar projekat EU nije reakcija na slabljenje nacionalnih država, posebno koncepta države blagostanja (o tom konceptu će vam mnogi japanski vojnici među profesorima predavati bajke). Mehanizam regulacije se sa **države** ponovo prenosi na **tržište**! I vaš radni vijek, vaše generacije će biti upravo u **civilizaciji tržišta**. U toj tzv. Materijalističkoj civilizaciji. Svako od nas ima svoje mišljenje o tome, neko se sa tim ne slaže, neko ne želi da to prihvati, neko ističe potrebu duhovnosti i sl. Sve je to razumljivo, katkada simpatično i intelektualno. Ali, uvijek se mora postaviti pitanje: a ko plaća to gubljenje vremena koje se provodi u ispraznim pričama?

Svoj život i svijet uopšte se ne mijenja našim slaganjem ili neslaganjem, našim pozivom na sopstveni altruizam (koji je manje-više lažan), vatrenim diskusijama, već se život mijenja novim idejama, pronalascima, inovacijama, činjenjem, proizvodnjom proizvoda i usluga koje će neko da kupi. Kako kažu teoretičari globalizacije, ovo je civilizacija u kojoj novac govori. »Novac nije važan u životu, samo je na prvom mjestu!« Ovo se pogrešno shvata, što znači, novac nije cilj života, već je u funkciji boljeg i kvalitetnijeg života. Prema tome, na pitanje da li je novac važan, vaš odgovor je, siguran sam, ¥€\$. Vi pripadate generaciji koja se »ne gadi« na novac. Istina, ne znam koja je to generacija činila? Iako su na pojavnom nivou to mnogi pokazivali! U civilizaciji ¥€\$, plaćanje se vrši: a) novcem; b) znanjem; c) oboje.

Sve dok ste sposobni da plaćate znanjem, niste u penziji! Važi i obrnuto! Kada ne možete, tada ste u penziji!

Upravo ovaj tekst je imao za cilj da vas pokrene da na startu univerzitetske karijere se zamislite i počnete da razbijate neke predrasude i stereotipe koji su već nečujno ušli u vašu misao i predstavu o svijetu. Želio sam da vam kažem da današnji univerzitet sve više nudi samo dvije krajnosti: ili da postanete **japanski vojnik** ili **savremeni nomad** koji sebe vidi na svjetskom tržištu! Sredine je sve manje! Izbor je Vaš! ... Vaša je sloboda izbora kada idete u penziju! Sve zavisi od VAS!